

Je ziet het er nu niet meer aan af: de roemruchte 'Noodklok Oost-Groningen' staat in een stil hoekje van het Winschoter hotel met de wijde naam 'Royal York'. Maandag twintig jaar geleden maakte de nog bij klokkengieterij Van Bergen in Heiligerlee gegoten bronzen bel zoveel misbaar dat 25 parlementariërs zich geroepen voelden de confrontatie met het zich in de steek gelaten voelende gebied aan te gaan. De klok was het symbool van het luidkeelse protest van het Oostgroningse gebied waar fabrieken aan de lopende band sloten en de bevolking vluchtte naar welvarender landsdelen. De klok is uit respect en als dank voor wat ze bewerkstelligde al die jaren bewaard gebleven. Nog enkele keren na 14 januari 1971 verhief ze haar stem maar er is nooit meer zo massaal naar geluisterd als op die dag.

OPROEP

Natuurlijk doen zoveel mogelijk Oostgroningers mee aan de zwijgende protestdemonstratie, morgenmiddag uiterlijk om tien voor vijf op het Stationsplein te Winschoten.

Bedrijven, die dit nog niet spontaan hebben toegezegd, worden opgeroepen, voorzover de werkzaamheden dit toelaten, hun personeel in de gelegenheid te stellen deel te nemen aan deze demonstratie, die eens en vooral dient aan te tonen dat Oost-Groningen eensgezind staat in de eis voor daadwerkelijke hulp uit Den Haag.

Foto: DGP

Twintig jaar g Oost-Groning

M

et een dramatische oproep wende het comité dat zijn naam ontleende aan de Noodklok zich tot

Met een dramatische oproep wendde het comité dat zijn naam ontleende aan de Noodklok zich tot de bevolking: „Oost-Groningen verkeert in grote nood. Daarom luidt het de noodklok. De toekomst en het heden van onze kinderen en onszelf staan op het spel. Toon op waardige wijze uw grote bezorgdheid door uw aanwezigheid op het Stationsplein in Winschoten bij aankomst van de Kamercommissies. Komt allen, het raakt ons allen.”

Anderen namen de roep enthousiast over. De hervormde dominee riep vanaf de kansel bewogen: „De alarmklok moet geluid worden, het kan zo niet langer. Tua res agitur. Het gaat om uw zaak.” De rooms Katholieke kerk ademde dezelfde strijdbare geest. De pastoor riep zijn parochianen indringend op tot actie. „Als kerk moeten we meelevens met het welzijn van Oost-Groningen. Ook dat is een vorm van verkondigen. Als kerk sta je hier niet buiten.”

Door **Roel Waalkens**

De oproep tot actie was in het naburige Oude Pekela al helemaal niet aan dovemansoren gericht. Bovendien: was daar al niet eens in de kerken gebeden voor de werkgelegenheid? Het actiecomité van de strokarton met de communist Fré Meis als 'adviseur' (Meis was de enige die zich zo noemde, voor iedereen was hij gewoon de actieleider) - Meis pakte de uitnodiging gretig aan. Op de laatste vergadering voor de grote dag in Winschoten wees hij in de rokerige zaal van Berend Sasker z'n tweehonderd trouwe volgelingen erop dat het succes van het Noodklok-comité hun succes was. Meis ging er gemakshalve aan voorbij dat het Winschoter comité volstrekt a-politiek van samenstelling was en al helemaal niks met Meisen de zijnen te maken wilde hebben. Toch riep hij zijn gehoor toe - en zijn woorden werden gulzig ingeslikt: „Dat zoveel directies en Kamerleden met ons willen praten bewijst hoeveel invloed wij de laatste zeventien maanden hebben verworven.”

Meis beseftte goed dat al die Kamerleden niet naar Oost-Groningen kwamen omdat het Noodklok-comité daarom vroeg. Er was meer aan de hand. In het gebied heerste een geest van verzet en opstandigheid en het waren Meis en zijn actiecomité's die daar een gezicht aan hadden gegeven. Het was niet toevallig dat het Verbond van Nederlandse Ondernemingen, kantoor Groningen, vlak voor de Noodklok-dag ongevraagd met een verklaring kwam. Hierin werd begrip uitgesproken voor het groeiende onbehagen en de daaruit voortvloeiende actie. Maar de kern van de zaak werd geraakt in de slotzin die als volgt luidde: „Acties als 24-uursstakingen keuren wij af omdat deze de rentabiliteit van de ondernemingen die toch al onder druk staat verslechteren en meer bedrijfssluitingen tot een zeer reëel gevaar maken.”

Dagstakingen

Meis en zijn actiecomité's hadden het fenomeen van de dagstakingen uitgevonden. Regelmatig was er in de maanden voorafgaande aan de 14e januari in de strokarton gestaakt voor meer loon en zekerheid. Steeds op maan-

Foto: DGP

dag, waardoor het bedrijfsritme ernstig werd verstoord terwijl de stakingskassen er redelijk gevuld bij bleven. Bedrijfsleven en politiek wilden dat de rust terug zou keren. De leden van het Noodklok-comité ook, maar zij wilden er nog een ander slaatje uit slaan voor het gebied. De achterstand op de rest van Nederland moest ongedaan gemaakt worden. Het Noodklok-comité dat aan Meis zelfs geen woord wenste vuil te maken, laat staan hem in de beraadslagingen te betrekken, had wel zijn acties nodig om de eigen verlangens te verwezenlijken. Meis had het Noodklok-comité op zijn beurt nodig om gehoor en erkenning te vinden bij de 'officiële politiek'.

De actieleider boekte een groot succes. Een gesprek tussen Meis en diens liefst 21 actievoerders, uit diverse comité's opgetrommeld, en de Kamercommissie kwam als eerste op de agenda. Het succes dat voor het Noodklok-comité was weggelegd had meer te maken met

de grote opkomst op de dag van de actie. De confrontatie Meis-Kamerleden verliep zo onverwacht mocht worden. De 'wedstrijd' wnetjes begonnen, maar Meis werd allengs feller naarmate Kamerleden zijn bewering probeerden te weerleggen. Jan Sweertman, Veelerveen, Meis' trouwste kameraad in het actiecomité strokarton, stond zijn 'adviseur' dapper terzijde. „We willen werk”, schreeu de Sweertman de Kamerleden in het gezicht. „Daar hebben we recht op. En ook willen we een gelijke beloning als in het Westergo. Sweertman duidde op de toen algemeen bekende vijftien procent inkomensachterstand in Oost-Groningen. De klachten van de 21 Meis regen zich aaneen tot één grote aanklacht aan het adres van de regering. „Een water staat ons tot de lippen.” Maar de Kamerleden betwijfelden of het allemaal werkelijk erg was. Meis' laatste woorden verraden dan ook dat hij een teleurgesteld man mocht zijn: „De heren worden bedankt.”

oep wend-
naam ont-
ok zich tot
erkeert in
dklok. De
nderen en
waardige
w aanwe-
choten bij
. Komt al-

siast over.
de kansel
luid wor-
gitur. Het
lieke kerk
De pastoor
o tot actie.
et welzijn
vorm van
t buiten."

naburige
vemanso-
l niet eens
kgelegen-
arton met
eur' (Meis
riedereen
s pakte de
e vergade-
n wees hij
basker z'n
op dat het
n succes
oorbij dat
a-politiek
alniks met
oben. Toch
orden wer-
irecties en
en bewijst
zeventien

amerleden
omdat het
r was meer
e een geest
het waren
en gezicht
t toevallig
Onderne-
k voor de
en verkla-
gesproken
de daaruit
ern van de
e als volgt
gen keuren
van de on-
t staat ver-
gen tot een

het feno-
onden. Re-
rafgaande
n gestaakt
s op maan-

Foto: DGP

dag, waardoor het bedrijfsritme ernstig werd verstoord terwijl de stakingskassen er redelijk gevuld bij bleven. Bedrijfsleven en politiek wilden dat de rust terug zou keren. De leden van het Noodklok-comité ook, maar zij wilden er nog een ander slaatje uit slaan voor het gebied. De achterstand op de rest van Nederland moest ongedaan gemaakt worden. Het Noodklok-comité dat aan Meis zelfs geen woord wenste vuil te maken, laat staan hem in de beraadslagingen te betrekken, had wel zijn acties nodig om de eigen verlangens te verwezenlijken. Meis had het Noodklok-comité op zijn beurt nodig om gehoor en erkenning te vinden bij de 'officiële politiek'.

De actie leider boekte een groot succes. Een gesprek tussen Meis en diens liefst 21 actievoerders, uit diverse comité's opgetrommeld, en de Kamercommissie kwam als eerste op de agenda. Het succes dat voor het Noodklok-comité was weggelegd had meer te maken met

de grote opkomst op de dag van de actie. De confrontatie Meis-Kamerleden verliep zoals verwacht mocht worden. De 'wedstrijd' was netjes begonnen, maar Meis werd allengs feller naarmate Kamerleden zijn beweringen probeerden te weerleggen. Jan Sweertman uit Veelerveen, Meis' trouwste kameraad in het actiecomité strokarton, stond zijn 'adviseur' dapper terzijde. „We willen werk”, schreeuwde Sweertman de Kamerleden in het gezicht. „Daar hebben we recht op. En ook willen we een gelijke beloning als in het Westen.” Sweertman duidde op de toen algemeen erkende vijftien procent inkomensachterstand in Oost-Groningen. De klachten van de 21 en Meis regen zich aaneen tot één grote aanklacht aan het adres van de regering. „Het water staat ons tot de lippen.” Maar de Kamerleden betwijfelden of het allemaal wel zo erg was. Meis' laatste woorden verraadden dan ook dat hij een teleurgesteld man moest zijn: „De heren worden bedankt.”

Het organisatietalent van de téleden leidde tot een aantal sultaten. Nooit eerder stond de schijnwerpers van de lareit. Radio- en televisierubrikingen. Wie men niet in die sfrende armoedzaaiers zou verrale omroep Avro, was juist tment aanwezig. Dat was te vriendschap tussen de toenm actualiteitenrubriek Avro's van der Linde en Winschot mitélid Coos Hoekstra, die eerbiedwaardig Avro-nest sën stonden aan de basis va actie. De vriendschap was in voor een unieke, zij het wat zending over de noden van Niet iedereen was er achter Van der Linden werd gemis a weten. Een feit was dat Oost-januarimaand van 1971 vol was. Alle toen nog bloeiende den haalden een verhaal uit hgen gebied van Nederland. liet zich in sombere bewoor pelijk doen de Kamerleden drukken, dat ze niet, terug trouwde Westen des lands, in één klap zullen zijn verg geval is, kan Oost-Groninge afscheiden van de rest van N

Tanden

Deze suggestie is niet opge ningen had op die 14e januar laten zien, althans het gewo maar voor een afscheidsbev groningers een te lief volkje. schreef: „De Kamerleden met de zweep moeten hebben man (burgemeester Verkruidam die het gebied aanvoer moeten laten spreken, boos r noods gespeeld.” Het massa schoter hotel en NS-station gestroomde publiek hanteer toen de Kamerleden, omzich kijkend, het perron verlie smalle haag van mensen en weg naar de hotelingang zo Courant-hoofdredacteur Si schreef daags erna in een h het pseudoniem Grunneger balkon stond en opeens klor neger Volkslied 'Van Lauwe tou' en eerst een paar en to gonnen te zingen, toen liep over de wangen.”

De Kamerleden hadden g Het publiek dat aan de tall hoor had gegeven, gehoorza gestie om de politici een zwit te bereiden. In plaats van sti den zo'n tienduizend Oo Haagse gezelschap op een st cert en luidkeels boe-gero handtastelijkheden volgden ken aan de onnavolgbare eer toen zo populaire Winscho Koopman. Hij zat met z'n i dak van 'Royal York'. Toen viel, het klokgelui ophield, z

akte veel los, maar bereikte geen ommekeer

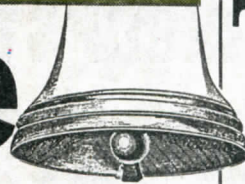
NO 19
WC 19
EC 21
HO 19
AC 19

Drents
Groningse
Pers

Zaterdag
12 januari
1991

In de schijnwerpers

geleden luidde ngen de noodklok

Het organisatietalent van de Noodklok-comitéleden leidde tot een aantal opmerkelijke resultaten.

Grunneger Volkslied in wat meer mensen ontroerde dan alleen de hoofdredacteur van de

◀ Links: Een oproep in de

igen de noodklok

Het organisatietalent van de Noodklok-comitéleden leidde tot een aantal opmerkelijke resultaten. Nooit eerder stond het gebied zo in de schijnwerpers van de landelijke publiciteit. Radio- en televisierubrieken kwamen en gingen. Wie men niet in die sfeer van protesterende armoedzaaiers zou verwachten, de liberale omroep Avro, was juist het meest prominent aanwezig. Dat was te danken aan de vriendschap tussen de toenmalige chef van de actualiteitenrubriek Avro's Televizier Wibo van der Linde en Winschoter Noodklok-comitélid Coos Hoekstra, die zelf ook uit een eerbiedwaardig Avro-nest stamde. Zij twee stonden aan de basis van de Noodklokactie. De vriendschap was in ieder geval goed voor een unieke, zij het wat zwartgallige uitzending over de noden van Oost-Groningen. Niet iedereen was er achteraf even blij mee. Van der Linden werd gemis aan diepgang verweten. Een feit was dat Oost-Groningen in die januarimaand van 1971 volop in het nieuws was. Alle toen nog bloeiende opinieweekbladen haalden een verhaal uit het verstweg gelegen gebied van Nederland. De Nieuwe Linie liet zich in sombere bewoordingen uit: „Hopelijk doen de Kamerleden wat met hun indrukken, dat ze niet, terug zijnde in het vertrouwde Westen des lands, Oost-Groningen in één klap zullen zijn vergeten. Als dat het geval is, kan Oost-Groningen zich maar beter afscheiden van de rest van Nederland.”

Tanden

Deze suggestie is niet opgevolgd. Oost-Groningen had op die 14e januari 1971 zijn tanden laten zien, althans het gewone volk deed dat, maar voor een afscheidsbeweging zijn Oostgroningers een te lief volkje. De Nieuwe Linie schreef: „De Kamerleden hadden eigenlijk met de zweep moeten hebben. En die contactman (burgemeester Verkruijsen van Muntendam die het gebied aanvoerde) had zijn hart moeten laten spreken, boos moeten doen, desnoods gespeeld.” Het massaal voor het Winschoter hotel en NS-stationsgebouw samengestroomde publiek hanteerde de zweep niet toen de Kamerleden, omzichtig om zich heen kijkend, het perron verlieten en door een smalle haag van mensen en spandoeken hun weg naar de hotelingang zochten. Winschoter Courant-hoofdredacteur Simon van Wattum schreef daags erna in een hoofdartikel onder het pseudoniem Grunneger: „Toen ik op het balkon stond en opeens klonk daar ons Grunneger Volkslied 'Van Lauwerszee tot Dollard tou' en eerst een paar en toen duizenden begonnen te zingen, toen liepen mij de tranen over de wangen.”

De Kamerleden hadden geen tranen gezien. Het publiek dat aan de talloze oproepen gehoor had gegeven, gehoorzaamde niet de suggestie om de politici een zwijgende ontvangst te bereiden. In plaats van stil te zijn, tracteerden zo'n tienduizend Oostgroningers het Haagse gezelschap op een striemend fluitconcert en luidkeels boe-geroep. Dat er geen handtastelijkheden volgden was mede te danken aan de onnavolgbare eenmansactie van de toen zo populaire Winschoter musicus Joop Koopman. Hij zat met z'n instrument op het dak van 'Royal York'. Toen er even een stilte viel, het klokgelui ophield, zette Koopman het

Grunneger Volkslied in wat meer mensen ontroerde dan alleen de hoofdredacteur van de plaatselijke krant.

Er vielen trouwens meer tranen, die dag. In Veendam werd de 'praatavond', zoals die overal in het gebied werden gehouden, verstoord door traangasbommetjes die actievoerders op de schone vloer van Veenlust wierpen en kapot traptten. De ordeverstoorders werden door de politie de zaal uitgedragen. In Veendam begon de bespreking met het luidkeels zingen van alweer een ander volkslied: Het Peerd Van Ome Loeks. De andere besprekingen werden gehouden in Nieuwolda, Sellingen, Oude Pekela, Stadskanaal en Winschoten. De bevolking kon uithuilen zonder veel vertrouwen op grote resultaten. Het Kamerlid Joekes van de VVD werd aan het einde van de dag gevraagd wat hij nu zou gaan doen. Joekes antwoordde: „Ik ga naar bed en vertel niet met wie.” De Noodklok hield hem die nacht al niet meer uit de slaap.

Okto

Sinds 14 januari 1971 heeft Oost-Groningen nog diverse keren actie gevoerd voor verbeteringen maar nooit meer zo omvangrijk. De Noodklok is acht jaar later nog eens van stal gehaald in een poging de papierfabriek Okto te redden. Het lukte niet. Na twintig jaar de vraag te moeten beantwoorden wat de actie van het Noodklok-comité heeft opgeleverd, is eigenlijk verrassend eenvoudig als het Oostgroningse nieuws uit die periode wordt gelegd naast het nieuws dat deze tijd oplevert. Toen ging het slecht in de kartonindustrie, de ene na de andere fabriek zette de papierbanen stil. Op 14 januari 1971 was de sluiting van De Toekomst in Scheemda en Reiderland in Winschoten al achter de rug. De Erica stond op de nominatie dicht te gaan. En de stekelige CNV-vakbondsbestuurder S. Weidenaar had zich net het ongenoegen van de strokartondirecteuren op de hals gehaald door vertwijfeld te vragen naar de toekomst van De Vrijheid in Veendam, Free en co in Oude Pekela en Ons Belang in Stadskanaal. In de scheepsbouw ging het slecht én ook de metaalindustrie dreigde werkvolk te moeten ontslaan. Aan de infrastructuur werd maar weinig gedaan.

Na het luiden van de Noodklok in Winschoten, een paar dagen later gevolgd door een luidactie op het Haagse Binnenhof, kwamen na verloop van tijd diverse maatregelen los waarvan het Noorden in het algemeen en ook Oost-Groningen, zij het in mindere mate, zouden profiteren. De infrastructuur werd aangepakt, de Herinrichting poetste het gebied op, met de Pekela's (Meis' territorium!) als eerste. Er kwamen gunstige investeringsvoorwaarden en premies en er verscheen een Integraal Structuurplan Noorden des Lands. Maar de krant van nu meldt nog steeds hetzelfde sombere nieuws. Meest recent: het ontslag voor ruim 400 mensen bij Silenka in Hoogezand. In Winschoten en Stadskanaal is Philips aan het afbouwen. Weer ontslagen bij de Noordned. in Winschoten. Nieuwe bedrijfsvestigingen doen zich zo goed als niet voor. De bevolking trekt nog steeds weg.

De Noodklok staat in een bescheiden hoekje van een Winschoter hotel. Hij zou zó weer te gebruiken zijn.

◀ Links: Een oproep in de Winschoter Courant van 13 januari 1971.

▲ Strokarton in Oost-Groningen. In 1971 luidde de noodklok voor deze industrietaak.

◀ De laatste strobaal van Free en Co in Oude Pekela.

Eindredactie:
Wim Kunst
Henk Steenhuis
Vormgeving:
Bert Kasten
Jan van Kooten